

Provincie Gelderland gaat voor de cultuurhistorie

Flink cultuurhistorisch oogsten

Belvoir. Zo heet de notitie van Gedeputeerde Staten van Gelderland, waarin de cultuurhistorie een grote rol toebedeeld krijgt. Natuurlijk heeft zo'n stuk een hoog 'we gaan met z'n allen rond de tafel zitten'-gehalte. Met een *missie*, beleidsopgaven, doelstellingen, en het vinden van een *adequate balans tussen behoud en ontwikkeling*. Maar er spreekt een bijna onverzettelijke wil uit om de cultuurhistorie nu eens een mooie plaats te geven in het beleid. En, er worden forse uitspraken gedaan.

Op de kamer van drs. J.A. van de Zande, hoofd van de onderafdeling Monumenten en archeologie, hangt een enorm affiche met de tekst van het *Verdrag van Gelre*. Dat werd op een conferentie ondertekend door bestuurders van gemeenten, waterschappen en belangengroepen. De tekst:

*Cultuurhistorie is geen belemmering
Maar geeft vorm aan onze toekomst
Het is een fundamentele waarde
In onze samenleving
Van dat besef moet iedereen worden doordrongen
Wij zullen ons hiervoor inzetten*

Arnhem, 4 februari 2000

Van de Zande zelf en beleidsmedewerker drs. H.C. De Jong zijn in elk geval beslist: Gelderland gaat nu voor de cultuurhistorie. Een van de drie beleidsopgaven in hun nota *Belvoir* is zelfs: 'Realiseer dat cultuurhistorie als volwaardige wegingsfactor in de ruimtelijke inrichting en als bepalende factor voor de kwaliteit van de leefomgeving functioneert.' Dat is niet mis en dat schept verwachtingen, want ook Provinciale Staten zullen de notitie rond het verschijnen van dit blad probleemloos aanvaarden, verwachten ze. En niet alleen het politiek draagvlak voor de gebiedsgewijze benadering is groot, zeggen ze. De reacties in het algemeen zijn 'heel erg positief'. Heemschut gaat hier ongetwijfeld flink oogsten.

'Aandacht voor de cultuurhistorie in de ruimtelijke ontwikkeling bleef tot nu toe een beetje in de vrijblijvende sfeer hangen,' zegt Van de Zande. 'Met het gevolg, dat we vaak onze eigen cultuurhistorische biotoop niet kennen. Cultuurhistorie is één van de belangrijkste kwaliteiten van onze leefomgeving.' Zijn collega De Jong: 'Het gebeurt vaak genoeg dat er een weg wordt verbreed, of een nieuw tracé aangelegd. Dan stuit men op een schedel. Tja, laten we nu maar doorgaan met die weg. Weet je van tevoren veel meer over het betrokken gebied, dan kom je tot meer verantwoorde beslissingen.'

Passewaaij

Hij geeft daarvan een voorbeeld. Eind 1998 deed men op de Vinexlocatie *Passewaaij*, ten westen van Tiel, een buitengewoon belangrijke archeologische vondst. 'Wij wisten dat er iets lag. Maar de site die te voorschijn kwam, overtrof onze stoutste verwachtingen. Er kwamen Romeinse grafheuvels en een nederzetting te voorschijn. De wetenschappers lopen nog steeds likkebaardend rond. Hadden we vooraf geen informatie gehad, dan was men gewoon met nieuwbouw begonnen. Nu liet de gemeente Tiel vooraf een gedegen onderzoek doen en paste vervolgens het bouwtempo aan.' De vondst heeft uiteraard consequenties voor de vormgeving van de geplande woonwijk. In het kader van Belvedere moet een dergelijke vondst richtinggevend voor de nieuwbouw zijn,

de creativiteit stimuleren, en de wijk het karakter geven die bij de historie past. Het is nu zaak daarbij de projectontwikkelaar mee te krijgen.

Maar ten tijde van de vondst was de nota Belvedere nog niet uitgebracht en dat merk je. Want was de vondst dit jaar pas gedaan, dan zou het volgens De Jong 'zeer de vraag' geweest zijn of de wijk überhaupt nog tot stand zou komen.

Tien Belvedere-gebieden

De landelijke Belvedere-nota heeft in Gelderland tien gebieden met grote cultuurhistorische waarden aangewezen en beschreven. De Belvedere-gebieden. Daar zitten behalve de Bommelerwaard, Land van Maas en Waal en Winterswijk, ook niet zo wijd en zijd bekende streken bij, met vaak mooie namen als Ooijpolder-Millingerwaard, Speuld-Garderen, en Nijkerk-Arkemheen.

Valt er voor de provincie dus niets meer te doen dan dit aantal nog wat uit te breiden? Van der Zande: 'Wij volstaan niet met een aantal gebieden. Heel Gelderland is ons Belvederegebied. Maar we komen waarschijnlijk niet zo gauw in actie in gebieden waar het de cultuurhistorie heel erg voor de wind gaat.' 'We moeten eerst zorgen dat we weten waar we over praten. We gaan dus de hele provincie inventariseren en ons materiaal in een databank onderbrengen. Vooral de historisch-geografische aspecten zijn onderbelicht. Er is natuurlijk

De St. Maartenskapel of Barbarossaruïne op het Valkhof, Nijmegen. Foto A.A. Dullé.

al heel veel info aanwezig. We gaan niet alles overdoen. De gemeentelijke monumenten komen op een waardenkaart, die we gaan maken. We hebben voor het hele proces veel geld uitgetrokken.'

Draagvlak vergroten

Veel nadruk leggen Van der Zande en De Jong op het vergroten van *draagvlak*. Als je mensen in beweging wilt hebben, moet je het draagvlak voor de cultuurhistorie vergroten. Soms zit het wel goed met dat draagvlak. Over Zutphen bijvoorbeeld zijn ze lyrisch. De Jong: 'Zutphen weet dat er heel veel te verdienen valt aan cultuurhistorische waarden. Maar er zijn ook gemeenten die het erbij laten liggen. Vaak niet uit onwillendheid, maar uit onwetendheid.'

Een actieterrein is in elk geval *Gelselaar*. Dit kerkdorp van de gemeente Borculo met veel rijksmonumenten en archeologische waarden, waar bovendien vele leegkomende agrarische complexen herbestedemd moeten worden, is met het omringende essengebied voorgedragen als

beschermd dorpsgezicht. Maar de bevolking wilde daar eerst niet aan, met het voorbeeld van *Orvelte* voor ogen. Daar, op het Drentse platteland, rijden bussen met toeristen af en aan, en die willen wel eens naar binnen gluren.

De provincie zet nu veel middelen in om het draagvlak voor de cultuurhistorie te vergroten. Om duidelijk te maken, dat beschermd gezicht ook een dynamische factor kan zijn, dat een bescheiden toeristisch-recreatieve opzet zo gek nog niet is. De provincie denkt ook aan concrete projecten, zoals restaureren en onderhouden, en ontsluiten van archeologische vondsten voor het toerisme.

Behoud in ontwikkeling

Het mag duidelijk zijn: Gelderland heeft de beleidslijn van het voornamelijk behouden en beschermen van *objecten* verlaten. Ze kiest net als Heemschut voor de gebiedsgewijze benadering. Ieder gebied wordt op maat behandeld. In het ene geval is het zodanig behouden dat iedere ontwikkeling onmogelijk gemaakt wordt het beste. In een ander geval kun je beter alleen ontwikkelen. Vaak is *behoud in ontwikkeling* een goede keus: niet het een of het ander, maar beide. Het compromis. Voor de provincie als geheel kiest Gelderland duidelijk daarvoor.

Aan de hand van haar inventarisatie maakt Gelderland een digitale cultuurhistorische waardenkaart. Dan volgt een beleidskaart, waaruit blijkt hoe gebieden, structuren, gezichten en objecten hebben gescoord: er zijn namelijk criteria geformuleerd die bepalen of een eenheid 'kansarm' of 'kansrijk' is. Een kansarme eenheid heeft pech, daarvoor zet de provincie zich minder in.

In de toekomst kan de provincie aandacht voor cultuurhistorie ook afdwingen. Want in het nieuw op te stellen *streekplan* wordt in bestemmingsplannen een cultuurhistorische paragraaf verplicht gesteld. Zodat de provincie kan toetsen of de cultuurhistorische waarden wel voldoende meetellen. En dat zal Heemschut genoeg doen.